

Historie rodiny Havlových

Václav M. Havel: *Mé vzpomínky*.

Lidové noviny, Praha 1993, 462 s.

Po řadě memoárů¹ osobností činných v různých oblastech našeho veřejného života 20. století máme možnost nahlédnout do osobních vzpomínek podnikatele. Podnikatele, který ve své době formoval styl tvůrčí podnikatelské práce a který se svými stavebními aktivitami nesmazatelně zapsal do pražské historie 20. století. Podnikatele a angažovaného člověka, jenž podal výpověď o svém životě, ale především o době, „která mu patřila a ke které patřil i on“, jak napsali výstižně v doslovu paměti Václava M. Havla *Mé vzpomínky* jeho potomci (s. 460).

Havlovy paměti nejsou významné jen proto, že jde o memoáry úspěšného podnikatele první poloviny tohoto století, jehož podnikatelská činnost byla předčasně ukončena únorem 1948. Jejich předností zároveň je, že překračují hranice běžné memoárové literatury, kde autoři líčí vlastní život bez ambice podat objektivní svědectví o sobě samém i době a společnosti, ve které žili. Takto koncipované paměti postrádají hlubší historickou dimenzi osobní výpovědi a dříve či později na ně usedá prach zapomnění. Pro historika pak nemají povahu specifického historického pramene, který je zrcadlem doby a událostí v ní probíhajících, ale vypovídají pouze o autorových osobních motivacích podřízených jedinému cíli – ukázat se v co nejlepším světle. Svou snahou o co nejobjektivnější zachycení svého života a života své generace a její podnikatelské a veřejné práce v meziválečném období se Václav M. Havel této tendence vyvaroval a zanechal tak historikům svědectví nemalé hodnoty. Pro filmové historiky je pak Havlova kniha vzpomínek o to cennější, že její autor byl příslušníkem pražské podnikatelské rodiny, která se výrazně zapsala do dějin českého filmu.

Paměti Václava M. Havla časově pokrývají období od konce 19. století do roku 1948. Nejvíce stran je věnováno výstavbě Lucerny, provozu jejích podniků, budování Teras a zahradní čtvrti na Barrandově, postavení podniků rodiny Havlů za protektorátu a jejich stavu do znárodnění v roce 1948. Díky pečlivému zaznamenání průběhu výstavby Lucerny i Barrandova mají vzpomínky velkou dokumentární hodnotu, která je násobena uvedením řady dnes již méně známých či neznámých skutečností vztahujících se k oběma místům. Dovídáme se tak mimo jiné, že po dokončení projektu Lucerny otec Václava M. Havla „ukázal matce návrh fasády do Vodičkovy ulice. Jakmile jej uviděla, prohlásila, že je to jako velká lucerna. Otec ihned na tuto poznámku reagoval tím, že řekl: To by byl dobrý název pro celý dům. Je to slovo české, které však dobře může vyslovit i cizinec.“ (s. 38) V případě výstavby barrandovských Teras bude možná překvapením zjištění, že stavební projekt byl inspirován restaurací „Cliff House“ stojící u San Franciska na skále vyběhající do Tichého oceánu, kterou Václav M. Havel navštívil během svého amerického pobytu ve dvacátých letech.

Předností Havlových vzpomínek je způsob, jakým autor zachází s předkládanými fakty. Nesnaží se vyzdvihovat svou osobnost, ale prostřednictvím vlastní podnikatelské činnosti ukazuje dobový charakter podnikání a z něho vyplývající životní styl generace, která vstoupila do praktického života po skončení první světové války a významně se podílela na formování meziválečné československé společnosti. Tvořivá podnikavost spojená s osobní ctižádostí a se zájemem o veřejné a politické dění byly jedním z jejích hlavních rysů. V případě Václava M. Havla šlo kromě podnikání o jeho práci v československém meziválečném studentském hnutí, mezi svobodnými zednáři a v pražském Rotary klubu. V rovině politické pak o jeho účast v tzv. barrandovské sku-

1) Např.: Václav Černý, *Křik koruny české. Paměti 1938 – 1945*. Brno 1992; Týž, *Paměti III. (1945 – 1972)*. Brno 1992; Týž, *Paměti I. (1921 – 1938)*. Brno 1994; Ivan Déřer, *Antifierlinger. I*. Praha, 1993; Prokop Drtina, *Československo můj osud*. Praha 1991; Julius Firt, *Knihy a osudy*. Brno 1991; Anastáz Opasek, *Dvanáct zastavení. Vzpomínky opata břevnovského kláštera*. Praha 1992; Karel Steinbach, *Svědék téměř stoletý*. Praha 1991.

pině vzniklé na počátku třicátých let a složené z Havlových generačních vrstevníků (např. arch. Vladimír Grégr, Antonín Hartvich, Jan Hejman, ing. dr. Štěpán Jež, doc. dr. Josef Kliment), která se soustředila kolem časopisu *Demokratický střed* a vytkla si za cíl předložit plán reformy volebního systému a získávat pro mladou generaci více prostoru ve veřejném životě.

Vzpomínky Václava M. Havla by byly neúplné, jestliže bychom přešli jednu z významných stránek veřejné podnikatelské činnosti jeho rodiny. Od prvního desetiletí 20. století se Havlové zajímali o film a brzy přešli od slov k činům. 3. 12. 1909 se konalo první filmové představení nově založeného Bia Lucerna a o několik let později začala filmová společnost Lucernafilm točit české hrané filmy. A to byl také počátek pozdější úspěšné dráhy filmového podnikatele Miloše Havla, která byla přerušena až nacistickou okupací a následným znárodněním československé kinematografie.

Pod názvem *Bohatýrský život Miloše Havla* vypráví Václav M. Havel příběh svého bratra, který se již ve svých osmnácti letech ujal v předposledním roce první světové války řízení Bia Lucerna a do filmového obchodu vstoupil v roce 1919 prostřednictvím nově založené filmové půjčovny Americanfilm. Ukazuje ho jako úspěšného filmového obchodníka, který věřil stejně jako jeho otec „ve vývoj a velkou budoucnost kinematografie“ (s. 55) a který se kromě toho zajímal i o ostatní vymoženky moderní techniky. To se projevilo v době nástupu zvukového filmu, kdy Miloš Havel uvedl v roce 1929 v Biu Lucerna první zvukový film v Československu *Lod' komediantů*. Tehdy inicioval i výstavbu velkých zvukových ateliérů na Barrandově, kde ve třicátých letech působil jako jeden z předních organizátorů výroby českých filmů a čelný představitel pražského společenského filmového života. Tím však také skončila šťastnější etapa jeho života a filmového podnikání. Po válce mu byla zakázána jakákoliv práce v českém filmu a bylo proti němu zavedeno trestní stíhání pro jeho údajnou proněmeckou činnost za války. Nic na tom nezměnil ani fakt, že díky Lucernafilmu se podařilo za protektorátu uchovat českou filmovou tvorbu při životě a řada významných spisovatelů, dramaturgů a filmových libretistů byla uchráněna před odesláním na práci do Německa zaměstnáním v tzv. dramaturgickém sboru, který zřídil Miloš Havel při Lucernafilmu. Pozdější uvěznění a odchod Miloše Havla do exilu pak byly jen trpkým dovršením nepřízně osudu.

V dalších vzpomínkách se Václav M. Havel vrací k počátkům Bia Lucerna a jeho fungování v éře němého a zvukového filmu. Připomíná filmy, které patřily ve své době v Lucerně k nejnavštěvovanějším a zmiňuje se i o osobních stycích s předními českými filmovými herci, režiséry, kameramany a filmovými architekty. I zde dbá o faktickou správnost (jednou z mála nepřesností je tvrzení, že prvním českým zvukovým filmem bylo *Obrácení Ferdyše Pištory* Josefa Kodíčka z roku 1931)² a stylistickou uměřenost svých vzpomínek. Díky tomu patří *Mé vzpomínky* Václava M. Havla ke knihám, které nelze opomenout. Pro filmového historika jsou pak Havlovy paměti cenné jako osobní svědectví o „filmové“ historii rodiny Havlových.

Pavel Zeman

Vladimír Bor o svém životě a práci

Vladimír Bor: *Hudba – film – kritika*.

Panton, Praha 1990, 240 stran, 50 il.

Zcela utajeným titulem vydavatelství Českého hudebního fondu Panton je kniha *Hudba – film – kritika* vydaná v roce 1990, jejíž distribuce byla zřejmě zkomplikována společenskými změnami.

2) Prvním českým zvukovým filmem byl film režiséra Friedricha Fehéra *Když struny lkají* z roku 1930.